

Openingswoord expositie ‘Merklapverhalen’

Deze tentoonstelling heeft de titel ‘Merklapverhalen’ gekregen. Heel toepasselijk, want elke merklap vertelt haar eigen verhaal, maar hoe deze tentoonstelling tot stand is gekomen heeft ook haar eigen geschiedenis. Hiervoor gaan we terug naar het jaar 2011. De commercial van Douwe Egberts met Doutzen Kroes, die op bezoek gaat bij haar oma, verschijnt dan regelmatig op de buis. Dit reclamespotje roept vragen op, niet zo zeer over de koffie, maar over de merklap die aan de muur hangt en in een flits voorbij komt tijdens de 30 seconden dat het filmpje duurt.

In januari 2011 ontvang ik in mijn mailbox een mail van Elza Nak met daarin de vraag of ik de merklap herken die te zien is in het reclamespotje. Het is onmogelijk om iets zinnigs te zeggen over de merklap. Wel spreek ik het vermoeden uit dat het hier misschien om een Friese merklap gaat, maar heb verder geen tijd om dit uit te zoeken vanwege mijn drukke bezigheden omtrent mijn nieuwe boek. Maar... de merklap blijft de borduursters bezighouden en de vraag komt terecht op het borduren.pagina prikbord. Cathrina gaat zich intensief verdiepen in het vraagstuk en komt met enige informatie die ik per mail ontvang op 1 maart 2011.

Cathrina schrijft het volgende: *'Toen de commercial gemaakt werd, moest de kamer helemaal leeggehaald worden, meubels weg en alles van de wanden... De eigenaresse van het huis vroeg aan de productieleidster waarom de muren zo kaal waren, want bij oma's is het nooit zo kaal. Kleedje op tafel en zo. De productieleidster vroeg aan de bewoonster van het huis: "Wat moet ik dan doen?" Wel, zegt de eigenaresse van de woning: de merklap maar weer terug!'*

Deze bewuste merklap is nu ook te zien op deze expositie. Het gaat om een Friese merklap waar twee verschillende data op geborduurd zijn: 1786 en 1993. De initialen TM zijn waarschijnlijk van de borduurster uit 1786, GDH staat voor Geertje Dijkstra-Hof die deze merklap in 1993 borduurde en inmiddels is overleden. Geertje is een oudtante van de eigenaresse van het huis waar de commercial werd opgenomen en zij borduurde deze Friese merklap drie keer, waarvan de laatste merklap dateert uit 1993. Volgens familieleden van Geertje moet het patroon uit een oude Ariadne komen.

Een paar weken later komt Elza Nak tot de ontdekking dat een mevrouw uit haar straat dezelfde merklap in huis heeft hangen. Deze mevrouw kocht de Friese merklap in een antiekwinkeltje. Helaas is het niet de originele merklap uit 1786, het is een replica. De vraag is of de merklap uit 1786 werkelijk bestaat? In welk blad heeft het patroon gestaan? Is het patroon door iemand zelf samengesteld en vervolgens uitgegeven? Vragen waar tot dan door niemand een antwoord op gegeven kan worden en Cathrina zit op een dood spoor. Ondanks mijn drukke werkzaamheden ga ik me alsnog verdiepen in dit mysterie. En... dan schiet me ineens te binnen dat ik in 2000 een inventarislijst heb ontvangen van de collectie merklappen uit het Zuiderzeemuseum. Toch maar eens kijken of deze bewuste merklap op de lijst vermeld staat. Je kunt nooit weten. En jawel hoor, al vrij snel kom ik dé Friese lap tegen die we

zoeken.

Ik lees:

Geborduurd met zijde. In de lengte geborduurd. Zes maal het alfabet in verschillende lettertypen, grootte en uitvoering, kruis- en stersteek, alle met 20 letters. Achter de derde regel de cijfers 1 tot en met 8. Achter de laatste W het jaartal 1786. De rest van de doek is ingevuld met motieven en een aantal malen het jaartal 1786. In de linkerhoek onder is ook het jaartal 1784 geborduurd naast de levensboom in ruitvorm. De initialen TM komen tweemaal voor. Overige motieven: naaikussen, gevleugeld hart, een aantal variaties op een gekroond hart, bomen en bloemenbomen, vogels en geometrische motieven. De vervaardigster heeft een dikke zijden draad gebruikt waardoor de motieven niet duidelijk uitkomen. Onderaan de zelfkant, de overige zijden zijn gezoomd. Beginjaar 1784, eindjaar 1786.

De originele Friese merklap 1786 bevindt zich dus in het Zuiderzeemuseum die in 1956 door het museum is aangekocht van de familie De Vries uit Monnickendam. Op 16 maart duikt ook nog eens het patroon op. Uitwerking en tekenwerk gedaan door Hanny Waardenburg en Jane Metzelaar-van Schaik. Hanny Waardenburg was de conservator van het Zuiderzeemuseum en heeft samen met haar assistente Jane Metzelaar het patroon van de Friese merklap 1786 getekend. Op 6 april 2011 vindt Ina Groot, medewerkster van de bibliotheek van het Zuiderzeemuseum, een foto van de geborduurde replica Friese merklap 1786. In het archief staat te lezen dat deze replica merklap geborduurd is door Hanny Waardenburg en nu bewaard wordt in het depot. Op deze replica merklap valt mij meteen het jaartal 1975 op. Dit is zeer waarschijnlijk het jaar waarin het patroon werd uitgegeven door het Zuiderzeemuseum. Het geduld van de borduursters wordt verder op de proef gesteld. Het is wachten op de toestemming van het Zuiderzeemuseum om het gevonden patroon van de Friese merklap 1786 te mogen publiceren op mijn blog. Op 1 mei 2011 komt dan eindelijk het verlossende bericht: het patroon wordt vrijgegeven. De borduursters kunnen naald en draad pakken en aan de slag. Met veel enthousiasme wordt er gewerkt aan de Friese merklap 1786 anno 2011 en Dout heeft zelfs haar nieuwe merklap al in de maand mei af. Hierna volgen nog meer nieuwe versies van deze Friese merklap. Alle borduursters gebruikten hetzelfde patroon, maar toch zijn alle merklappen anders door de diversiteit aan kleuren die de maaksters gebruikten.

We gaan verder, het verhaal is namelijk nog niet af. Op 7 juni 2011 plaatst Elza Metzelaar, de dochter van Jane Metzelaar, een reactie op mijn blog. Zij vindt in een laatje in de logeerkamer van de woning van haar broer in Bangkok een identieke merklap als het exemplaar van Hanny Waardenburg uit 1975 die door haar moeder is geborduurd. Ik stuur Elza Metzelaar, die in Amerika woont, een mail om haar te vertellen hoe interessant ik dit vind en dat ik hoop nog informatie van haar moeder te mogen ontvangen. Elza Metzelaar sprak met haar moeder over deze zoektocht en schreef het volgende terug:

‘Hanny was eerder begonnen met het namaken van het patroon van een merklap uit de collectie van het Zuiderzeemuseum. Hoe de keuze tot stand is gekomen weet mijn moeder niet, in ieder geval hebben ze er samen aan gewerkt, maar mijn moeder die van detailwerk houdt heeft een groot deel ervan gedaan. Zij heeft het toen in haar vrije tijd geborduurd en dat is de merklap die op mijn blog staat, en die nu in Bangkok is, waar mijn broer woont. Mijn moeder

heeft toen nog twee merklappen nagetekend en geborduurd - een ervan (rood) staat ook op mijn blog. Mijn moeder dacht dat de patronen wel uitgegeven waren en verkocht door het Zuiderzeemuseum.

Ze zegt niet te weten of er een patroon was zonder kleurnummers, want er is juist heel veel tijd ingegaan om de (moderne) kleuren van DMC zo dicht mogelijk bij de originele kleuren te krijgen.

Mam kan zich niet herinneren of er een speciale expositie is gewijd aan de merklap(pen). Ook dacht zij dat Hanny niet een merklap geborduurd had maar het lijkt alsof jij daar meer van weet. Het museum zou dat kunnen beantwoorden.

Het natekenen was een 'ongoing project', dus wanneer er tijd was, werd er aan gewerkt. Ik kreeg de indruk dat het over een paar jaar is gedaan.

In totaal heeft mijn moeder drie merklappen geborduurd. Een voor elk van haar kinderen.'

Elza Metzelaar had geen beter moment kunnen kiezen om naar Nederland te komen. Zij is samen met haar 87-jarige moeder vandaag speciaal naar Leeuwarden gekomen om bij de opening aanwezig te kunnen zijn en natuurlijk om de fraaie nieuwe Friese merklappen 1786 te zien. Heel fijn dat jullie vanmiddag in Museum Pakhuis Koophandel aanwezig zijn en de reis van Hoorn naar Leeuwarden hebben ondernomen.

Ondertussen vergaart de Friese merklap 1786, nu ook bekend als de DE-lap (Douwe Egberts-lap), niet alleen grote bekendheid in Nederland. Het patroon verspreidt zich over de wijde wereld. De Friese merklap 1786 krijgt internationale bekendheid. Lotti uit Zwitserland borduurde deze Friese merklap, eveneens een handwerkster uit Californië, dan Hilde uit België en onlangs plaatste een Franstalige handwerkster een reactie op mijn blog en dan heb ik het nog niet over de borduursters die niet reageren en liever onbekend willen blijven. Het moge duidelijk zijn, de Friese merklap 1786 ofwel de DE-merklap, houdt ons in de ban. Er zullen absoluut nog meer nieuwe merklappen worden geborduurd, maar nu gaan we alvast de fraaie Friese merklappen 1786 anno 2011, 2012 en 2013 bewonderen die Mayken Geersing zorgvuldig bij elkaar heeft gebracht en dit borduurwerk een tijdelijk plekje geeft in haar museum. Het wordt tijd om de merklappen te gaan bewonderen waar we na dit verhaal toch met heel andere ogen naar zullen kijken. Maar niet alleen de nieuwe Friese merklappen 1786, waar ik de nadruk op leg in dit verhaal, sieren deze expositie, maar ook bijzondere merklappen van Maaike Weening, oude merk- en stoplappen, rode schoolmerklapjes, vriendschapslappen en antiek naaigerei. Ik wens iedereen dan ook veel kijkplezier en daarna veel borduurplezier.

Leeuwarden, 5 juni 2013

© Berthi Smith-Sanders